



# WAT DE TOEKOMST BRENGEN MOGE

**Een bachelorwerkstuk over de verschillen en overeenkomsten  
tussen de receptie van een 20e- en een 21e-eeuwse  
toekomstverhaal**

## Abstract

*Nieuwsgierigheid naar de toekomst is iets van alle tijden. Ook auteurs buigen zich over de vraag wat de toekomst brengen moge. Op welke manier verschilt de receptie van het 20e-eeuws toekomstroman C.R. 133 van de receptie van de 21e-eeuwse bundel met toekomstverhalen Als dit zo doorgaat?*

Remi Slettenhaar  
S4210050

## **Inhoudsopgave**

1. Inleiding	p. 2
2. Methode	p. 4
3. De romans	p. 11
3.1. <i>C.R. 133</i>	p. 11
3.2. <i>Als dit zo doorgaat</i>	p. 14
4. Kritiek	p. 18
4.1. <i>C.R. 133</i>	p. 18
4.2. <i>Als dit zo doorgaat</i>	p. 24
5. Conclusie	p. 30
6. Bronnenlijst	p. 32

## 1. Inleiding

Tijdens de inhuldiging van koningin Beatrix klonk het lied 'Wat de toekomst brengen moge' en ook koning Willem-Alexander refereerde tijdens zijn inhuldiging aan die vraag. Toekomst is een abstract begrip waar men iedere dag mee bezig is.

Scholieren en studenten zetten een koers uit voor hun toekomst en ook volwassenen zijn constant bezig met loopbaanoriëntatie. De politiek debatteert over nieuwe koersen en het CBS probeert dagelijks te voorspellen wat die koersen in de toekomst zullen brengen.

In een samenleving waar men met enige regelmaat wordt geconfronteerd met aanslagen en ander grof geweld, klinkt regelmatig de vraag: *'Waar gaat het heen met de wereld?'* Het is in het licht van die vraag dat in 2017, op initiatief van Auke Hulst, het boek *Als dit zo doorgaat* (Hulst, 2017) uitkwam.

Die vraag is niet nieuw in het literaire landschap. In 1949 heeft George Orwell de alarmbel over onze toekomst al eens laten luiden met zijn dystopische roman *1984*. In een verder verleden kennen we de toekomstverhalen uit de 19<sup>e</sup> eeuw. Opgeschrikt door de snelle en grote veranderingen waarmee de wereld zich tijdens de industriële revolutie geconfronteerd zag, hield een aantal schrijvers zich bezig met de toekomst. Immers, wanneer er in de relatief korte tijd van de industriële revolutie zoveel veranderingen mogelijk zijn, hoe zet dat zich dan door in de navolgende eeuwen? Een (kleine) golf toekomstverhalen zag vervolgens het daglicht.

'Een toekomstroman spreekt niet over de toekomst van zijn heden, want dat kan niet, maar hij bespreekt het heden als toekomst' (Mulisch, 1972, p. 101). Met andere woorden: wat de toekomst brengen zal, wordt steeds beredeneerd op basis van hetgeen in het heden plaatsvindt. Het zal vanzelf mogen spreken dat het heden waarop zo'n toekomstvisie wordt gebaseerd, verandert. De wereld om ons heen

verandert, en daarmee ook onze toekomstvisie. Of de toekomstverhalen en hun publiek veranderen, is de vraag. Voor dit bachelorwerkstuk zullen daarom twee toekomstverhalen uit twee verschillende tijden met elkaar worden vergeleken. Uit de 20<sup>e</sup> eeuw zal Midas Dekkers roman *C.R. 133* (1927) worden besproken en uit de 21<sup>e</sup> eeuw de bundel toekomstverhalen *Als dit zo doorgaat*.

*C.R. 133* speelt zich af in het jaar 3100 en beschrijft het verhaal van een man uit de laagste sociale klasse van de samenleving op dat moment. Een samenleving die volledig wordt gedomineerd door machines. De mens is zijn individualiteit en autonomie compleet verloren en is ondergeschikt geraakt aan de door de mens zelf gemaakte machines. In het verhaal volgt de lezer hoofdpersoon, genaamd C.R. 133, die door een samenloop van omstandigheden in een hogere klasse terecht weet te komen. Of het leven daar nou zoveel beter is, is nog maar de vraag.

*Als dit zo doorgaat* staat, zoals de titel al doet vermoeden, in het teken van de vraag: waar gaat de wereld naartoe als we de koers die we zijn ingeslagen blijven volgen? Hoe zal de wereld er over een aantal jaar uitzien wanneer niets verandert? In *Als dit zo doorgaat* heeft Auke Hulst 22 auteurs bereid gevonden aan het publiek duidelijk te maken in welke situaties we kunnen belanden. Zoals Hulst zelf zegt in de inleiding van het boek zijn we beland in een Vreselijke Nieuwe Wereld. Het volk moet worden wakker geschud (Hulst, 2017, p. 11). Auke Hulst en zijn co-auteurs schetsen de wereld die wij nu aan het bouwen zijn en doen dat met een variërende mate aan positiviteit. In het derde hoofdstuk van deze scriptie zullen beide boeken nog nader worden besproken.

In dit onderzoek zal ik beide verhalen vergelijken, waarbij ik me richt op (slechts) één aspect: de lezer. In de literatuur worden verschillende typen lezers genoemd. Ik zal mij richten op de daadwerkelijke lezer van de toekomstverhalen.

Hiermee zal een beeld kunnen worden gevormd over de relatie tussen verhaal en lezer. De hoofdvraag die hierbij zal worden gebruikt is: *In hoeverre zijn er parallellen te ontdekken tussen de receptie van het 20<sup>e</sup>-eeuwse C.R. 133 en het 21<sup>e</sup>-eeuwse Als dit zo doorgaat?*

Ik focus me in dit onderzoek op juist de receptie van de toekomstverhalen, omdat de literatuurkritiek aan actualiteit wint (Joosten, 2012, p. 16). Dat de lezer bij de receptie van verhalen een essentieel onderdeel is, zal buiten elke discussie staan. Dat lezers zich tijdens het lezen van een verhaal een mening vormen, zal ook niemand vreemd in de oren klinken. Voor een vergelijking tussen *C.R. 133* en *Als dit zo doorgaat* is gekozen, om een beeld te kunnen vormen van de vorm en inhoud van literatuurkritiek uit twee verschillende tijdperken. Deze tijdperken zijn het vooroorlogse Nederland en het Nederland van de 21<sup>e</sup> eeuw.

Om tot een beantwoording van deze hoofdvraag te komen zal in het tweede hoofdstuk eerst nader worden stilgestaan bij de manier waarop de receptie van de verhalen wordt bekeken. In het derde hoofdstuk zullen zowel *C.R. 133* als *Als dit zo doorgaat* worden besproken en zullen de in het tweede hoofdstuk genoemde theorieën op de recensies van beide boeken worden toegepast. Ten slotte zal in de conclusie een antwoord op de hoofdvraag geformuleerd worden.

## **2. Methode**

In de literatuuranalyse wordt onderscheid gemaakt tussen een verschillend aantal lezers. De belangrijkste van het stel voor wat betreft dit onderzoek is de echte lezer, oftewel de reële mens die de tekst leest. Hij is niet de lezer die de auteur bij het schrijven van de tekst aanspreekt (Herman & Vervaeck, 2009, p.28). De echte lezer

staat soms haaks op en gaat soms hand in hand met een ander soort lezer die Herman en Vervaeck (2009) aanhalen: de voorgewende lezer.

De voorgewende lezer is oorspronkelijk door Walker Gibson (1950) als *mock reader* geïntroduceerd. De voorgewende lezer is de lezer die door de tekst wordt voorgesteld. De echte lezer moet met de normen en waarden van de tekst meebewegen om de tekst helemaal te begrijpen. Daardoor wordt de lezer de voorgewende lezer. Als ware het een rol, zogezegd. Wanneer het de echte lezer lukt om inderdaad met de normen en waarden van de tekst mee te bewegen, zal de tekst volgens de theorie ook helemaal begrijpen. Soms moet de lezer daar echter meer moeite voor doen, of lukt het de lezer helemaal niet. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer de echte lezer de tekst 100 jaar na verschijning leest. De wereld van die lezer is anders dan hoe de wereld was ten tijde van schrijven van de tekst en dus zullen ook de normen en waarden zijn veranderd. In dat geval kan het gebeuren dat de echte en voorgewende lezer haaks op elkaar staan.

De lezer heeft niet alleen de taak het verhaal simpelweg tot zich te nemen en het al dan niet mooi te vinden. Tegenwoordig kan iedere lezer tevens criticus zijn. Zoals Joosten (2012, p.10) dat verwoordt: “*De critici van nu hebben soms een geheel andere herkomst, scholing en politiek of maatschappelijk verleden; ze delen niet bij voorbaat dezelfde culturele achtergrond en nemen – mede daardoor – in het veld een andere positie in.*” De critici waar Joosten het hier over heeft, zijn niet alleen professionele critici. Ook met amateurcritici moet tegenwoordig rekening worden gehouden.

Alvorens op deze groepen in te gaan, is het goed om kort stil te staan bij het woord ‘kritiek’. Er is een gevaar dat het woord kritiek al vooraf een negatieve lading met zich meebrengt. Dat is echter niet de insteek van dit onderzoek. Met

literatuurkritiek wordt hier niet bedoeld het *veroordelen van* literatuur, maar het *oordelen over* literatuur. Hoewel het veroordelen van literatuur dus wel een onderdeel van literatuurkritiek kan zijn, is dat niet noodzakelijk hetzelfde. Joosten (2008, p. 176) definieert literaire kritiek als volgt: De verzameling teksten waarin, zonder van buitenaf opgelegd eindoordeel, subjectief, en op schrift – of anderszins geboekstaafd en publiek raadpleegbaar – recentelijk verschenen publicaties zijn becommentarieerd die in aanmerking komen voor het predikaat 'literair'.

In deze definitie legt Joosten geen enkele nadruk op de persoon die de kritiek zou hebben geschreven. Drie belangrijke punten worden in deze definitie genoemd: kritiek moet (1) op schrift zijn gesteld en (2) publiekelijk raadpleegbaar en daarnaast moet het gaan over werken die (3) in aanmerking komen voor het kenmerk 'literair'. Hiermee kan de eerdere bewering dat zowel amateurcritici als professionele critici serieus genomen moeten worden bij de behandeling van literatuurkritiek, worden onderstreept.

Terug naar de twee soorten literatuurcritici. De eerste groep, die van de professionele literatuurcritici, bestaat uit mensen die ervoor worden betaald iets van boeken te vinden. Natuurlijk is deze formulering nogal kort door de bocht. Professionele literatuurcritici houden zich bezig met het specificeren en uitdragen van bepaalde opvattingen van de literatuur. Zij beïnvloeden de manier waarop met literatuur wordt omgegaan (Van Rees & Dorleijn, 1993). Boekenbijlagen zijn in iedere serieuze Nederlandse krant te vinden, talkshows op alle zenders besteden aandacht aan de ontwikkelingen in het literaire veld en jaarlijks wordt een groot aantal (publieksprijzen) verloot. Met andere woorden: de professionele literatuurkritiek in Nederland is nog erg groot (Joosten, 2012, p.10).

Waar professionele critici nog steeds een breed podium hebben, heeft de tweede groep critici, namelijk de amateurcritici, tegenwoordig een nog groter platform. Bijna alle online boekenwinkels geven hun klanten de kans een review te schrijven over de boeken die ze verkopen en velen maken daar gebruik van. Daarnaast staat het internet bol van bloggers en vloggers die boeken aan- en afprijzen en zijn ook online leesclubs geen zeldzaamheid meer. Met amateurcritici wordt bedoeld de 'gewone' lezer: de niet-professioneel in literatuur geïnteresseerden.

Van de soorten critici zijn de professionele critici de oudste vorm. Pas sinds het midden van de twintigste eeuw, na het verschijnen van Foucaults *What is an author?* (2001) en Roland Barthes' *The death of the author* (zoals gelezen in Bennett, 2005), groeide het besef dat het niet de auteur is om wie het lezen draait, maar de lezer. Het is dan ook sinds de tweede helft van de twintigste eeuw dat er meer ruimte is voor literatuurkritiek dan in de tijd daarvoor (Rock, Franssen & Essink, 2013, p. 23) en dat men zichzelf ruimte geeft een oordeel te vellen over literatuur. Het ontstaan van het voor alles en iedereen toegankelijke internet heeft er daarnaast voor gezorgd dat ieders mening verspreid kan worden.

Bovenstaande wil niet zeggen dat lezers voor het verschijnen van de hierboven genoemde teksten van Foucault en Barthes geen critici zouden zijn. Immers, meningen worden altijd, overal en over alles gevormd. In de tweede helft van de twintigste eeuw nam, voor het vormen van een waardeoordeel over de tekst, de auteursintentie af en nam het belang van de lezers als critici toe.

Het is dan ook om die reden dat in deze scriptie een vergelijk in ieder geval op bepaalde vlakken lastig te maken is. De kritiek op het in 1926 verschenen *C.R. 133* zal geheel uit kranten afkomstig zijn en dus onder de noemer professionele kritiek vallen. De kritiek die op *Als dit zo doorgaat* is verschenen, kan van tal van bronnen



afkomstig zijn. Om het vergelijk zo zuiver mogelijk te houden, zal ik me voor dit onderzoek voor beide boeken voornamelijk richten op de kritiek die in kranten staat. Toch zal ik voor *Als dit zo doorgaat* ook aandacht besteden aan de kritiek die in andere media is te vinden, om te kijken of deze in lijn is met de professionele kritiek.

Tot nu toe is gekeken naar de verschillende soorten kritiek die er zijn, maar is nog niet stilgestaan bij wat die kritiek nu precies is. Rock et al. (2013, p. 23) zien in literaire kritiek een vorm van strijd. Die strijd komt voort uit een betrokkenheid van de recensent, waarin oordeel en persoonlijke toon doorklinken. De recensent strijdt voor of tegen bepaalde vormen van literatuur vanuit een persoonlijk idee van wat literatuur moet zijn of moet doen.

Daarnaast is literatuurkritiek te zien als een concept met twee dimensies, de kritische en de journalistieke dimensie. De kritische dimensie bestaat uit oordeelsvorming en waardebeoordeling. De recensent velt een oordeel over een boek of verhaal en hangt daar een bepaalde waarde aan. Door deze waarde via welk medium dan ook kenbaar te maken, wordt het publiek voorgelicht over het besproken boek. Dat laatste is de journalistieke dimensie.

Voor het boek *C.R. 133* is een vijftal recensies gevonden in verschillende kranten. Deze recensies zijn via Delpher gevonden. In sommige recensies wordt het boek slechts zijdelings genoemd, in andere wordt het boek uitvoerig besproken. Omdat het aantal recensies zo beperkt is, zal in hoofdstuk 4 op iedere recensie nader worden ingegaan. Voor *Als dit zo doorgaat* ligt dat aantal veel hoger. Dat komt mede door de grotere variatie in types medium waarop recensies kunnen worden gevonden in vergelijking met de situatie van *C.R. 133*. De recensies over de bundel *Als dit zo doorgaat* kunnen niet allemaal worden besproken, om de simpele reden

dat dat te lang zou duren. In hoofdstuk 4 zal daarom een schifting worden gemaakt waarbij een balans zal worden gemaakt tussen professionele en amateurkritiek.

De manier waarop naar de recensies zal worden gekeken, wordt gebaseerd op het proefschrift van Esther Op de Beek (2013). Een criticus hanteert, al dan niet bewust, beoordelingscriteria (Op de Beek, 2013, p.31). Deze beoordelingscriteria vormen samen een oordeel over een roman of verhaal en leiden tot de uiteindelijke beoordeling. Die beoordeling wordt vormgegeven door twee soorten uitspraken: directe uitspraken en indirecte uitspraken (Op de Beek, 2013, p.107).

Directe uitspraken zijn descriptieve, interpretatieve en evaluatieve beweringen (Op de Beek, 2013, p.107). Met descriptieve uitspraken worden uitspraken die op feitelijkheden berusten bedoeld. Bijvoorbeeld: 'Dit boek is de debuutroman van deze auteur'. Evaluatieve uitspraken zijn subjectief en geven dus een waardeoordeel. Bijvoorbeeld: 'Dit boek is het beste boek dat ik ooit heb gelezen.' Interpretatieve uitspraken zijn moeilijker te duiden. Dit zijn uitspraken die berust zijn op de interpretatie van het verhaal. Bijvoorbeeld: 'Dit boek is van groot historisch belang'.

Indirecte uitspraken zijn metakritisch, postulatief en leeg (Op de Beek, 2013, p.107). Daarbij tonen metakritische uitspraken hoe de criticus over het geven van kritiek denkt. Postulatieve uitspraken zijn uitspraken waarin de recensent diens visie op literatuur geeft. Lege uitspraken ten slotte zijn uitspraken die noch met het besproken werk, noch op literatuur of kritiek in het algemeen te maken hebben.

Voor dit onderzoek zullen voornamelijk de evaluerende uitspraken belangrijk zijn. Immers blijkt daaruit het waardeoordeel van de criticus. Deze evaluatieve uitspraken in kritieken kunnen vervolgens weer worden onderverdeeld in aspecten en eigenschappen. Aan aspecten worden bepaalde eigenschappen toegedicht. Zo kan de stijl van een boek levendig, of juist droog zijn. De eigenschappen zijn met

andere woorden de uitdrukkingen van waarde over de aspecten (Op de Beek, 2013, p.112).

Op de Beek (2013, p. 113) gebruikt een categoriseringsmodel om deze aspecten en eigenschappen te kunnen duiden. Deze is hieronder weergegeven. Zoals gezegd kunnen de aspecten een waardeoordeel krijgen aan de hand van hun eigenschappen. Aan de hand van dit categoriseringsmodel zijn waardeoordelen in kritieken te categoriseren. Een frase in de categorie D6 gaat over de humor die in het plot van het verhaal wordt gebezigd. Vervolgens kan een criticus daar al dan niet positief over zijn.

<b>Aspecten</b>		<b>Eigenschappen</b>	
<b>A</b>	Stijl/Icoon	<b>1</b>	Efficiëntie
<b>B</b>	Structuur	<b>2</b>	Samenhang
<b>C</b>	Setting	<b>3</b>	Continuïteit
<b>D</b>	Plot	<b>4</b>	Intensiteit/levendigheid
<b>E</b>	Dialogen	<b>5</b>	Literaire/intellectuele eigenschappen
<b>F</b>	Personages	<b>6</b>	Humor
<b>G</b>	Thematiek/ideeën	<b>7</b>	Helderheid
<b>H</b>	Symboliek	<b>8</b>	Realiteit/geloofwaardigheid
<b>I</b>	Uiterlijk en presentatie	<b>9</b>	Emotionaliteit
<b>J</b>	Auteur/intentie	<b>10</b>	Didactische eigenschappen
<b>K</b>	Geheel/deel	<b>11</b>	Religieuze eigenschappen
<b>L</b>	Overig	<b>12</b>	Politiek-maatschappelijke eigenschappen
		<b>13</b>	Morele eigenschappen
		<b>14</b>	Originaliteit
		<b>15</b>	Goed/overig

De recensies die in hoofdstuk vier van dit bachelorwerkstuk zullen worden besproken, zullen worden behandeld met behulp van bovenstaand categoriseringsmodel. De uitspraken in de recensies zullen worden gecategoriseerd en aan de hand daarvan zal worden vergeleken op het gebied van welke aspecten en eigenschappen de critici de boeken *C.R. 133* en *Als dit zo doorgaat* hebben besproken.

### **3. De romans**

#### **3.1 C.R. 133**

*C.R. 133* volgt het verhaal van personage C.R.133, later Jozua, in het jaar 3100. Het is het verhaal van een wereld die is overgenomen door machines en waar de mens is gedegradeerd tot nummer. De onderste laag van de bevolking, waartoe C.R. 133 behoort, bestaat uit tot slaven geworden mensen die geen naam hebben, maar die tot nummer zijn gedegradeerd. Wanneer C.R. 133 overspannen wordt, komt hij in een instituut voor een hogere klasse terecht. Hij heeft, zo blijkt, een te hoge intelligentie voor de laagste bevolkingsgroep en wordt daarom opgenomen in een hogere klasse. Hij krijgt daar ook een naam: Jozua.

*Kracht en individualiteit konden alleen nuttig zijn als ze op de juiste manier werden gebruikt en daarom moest C.R. 133 uit de rijen der genummerden worden verwijderd; hij moest een zelfstandig-bewegende drijfstang in de groote maatschappelijke machine worden. Hiervoor deed zich een geschikte, ongezochte gelegenheid voor, toen Jozua zich ziek meldde. (p.35-36)*

Het boek heeft een vrij duistere toon, wat past bij de dystopie die het beschrijft. C.R. 133 droomt er zijn hele leven van uit de sociale klasse te klimmen waar hij in zit. Als hij eenmaal de kans krijgt om een beter leven te beginnen, voelt dat echter alsnog niet helemaal goed.

*“Dan voelde hij zich als een verrader tegenover die duizenden, miljoenen, de eeuwig lijdenden, die lijdend ten onder gingen. Dan voelde hij de haat tegen de klasse, waartoe hij thans gerekend werd, weer ontwaken en zijn wil tot verzet groeide.” (p.53)*

Daarnaast blijkt het leven in de hogere klasse (de A-klasse) niet veel rooskleuriger te zijn dan dat van de ‘rijen der genummerden’. Alles en iedereen staat onder permanente controle. De mensen mogen niet zeggen wat ze willen, zelfs in huis worden ze constant afgeluisterd.

*Sta je dan nog altijd onder controle? vroeg de bezoeker verbaasd.*

*-Men controleert ons nog steeds. Ook vroeger, toen men mij nog niet verdacht, stond ik, evenals alle anderen, al onder controle.*

*-Dus jullie ook, sprak de man, jullie zijn dus ook volkomen overgeleverd aan...*

*Ja, aan wie eigenlijk? Jij behoort nu toch ook tot de Denkers, tot de klasse waardoor wij geregeerd worden?*

*-Je hebt gelijk, antwoordde Jozua, in naam behoor ik nu tot de A-klasse, maar wezenlijk heeft dat heel weinig te betekenen. Ik heb het nu wel beter en gemakkelijker dan vroeger, maar met mijn persoonlijke vrijheid is het nog niet veel beter gesteld dan in de dagen toen ik nog Werker was. (p.98)*

Hoewel de mens al in heftige mate onderworpen is aan machines, blijft een vriend van Jozua, ingenieur Don, nieuwe machines ontwerpen. Tegelijkertijd vormt zich een verzetsgroep met mensen uit zowel de A- als de B-klasse die tegen de heersende machtsverdeling vecht om ook de B-klasse een beter leven te geven. Wanneer de verzetsgroep een aanslag pleegt op de bouw van de nieuwste machine van Don, komt Jozua onder verdenking te staan en wordt hij in de gevangenis gezet.

De krankzinnigheid van de verhouding tussen mens en machine die Dekker blijkbaar verwacht bij mensen in het jaar 3100, blijkt als uitkomt dat de machine van ingenieur Don de hele stad ziek maakt en het leven uit de mens zuigt. Don bedenkt een manier waarop de mensen tegen de gevolgen van zijn machine beschermd kunnen worden en ziet dit in plaats van iets zorgwekkends juist als iets wonderbaarlijks, als een doel op zich.

*“Een reden te meer om alles geheim te houden. Niemand mag weten dat mijn machine in letterlijken zin met de levenskracht, die de mensen niet missen kunnen, gevoed wordt. De mensen, die hun eigen belangen niet begrijpen, zouden ons tegenwerken, omdat zij niet inzien, dat hier veel grotere en hogere belangen op het spel staan. Beter een lichamelijk zwak mensdom met machines, dan sterke mensen zonder machines, want de laatsten moeten onherroepelijk ten gronde gaan. Wij kunnen de machine niet meer missen en daarom moet mijn motor blijven draaien. Daarvoor is geen offer te groot. - Hier is mijn hand, sprak Larn, je kunt op mijn stilzwijgendheid rekenen. - Dank je, antwoordde Don. Dit is de grootste triomf ooit door techniek en wetenschap behaald. De volkomen harmonie van mensch en machine, beiden*

*innig verbonden tot een niet te scheiden geheel, mensch en machine, machine en mensch, een niet te deelen krachtcomplex tot het scheppen van mechanisch vermogen.” (p.206-207)*

Aan het einde van het boek blijkt de vernietigende kracht van de mechanisering van de stad. Het verzet wordt zodanig groot dat het stadsbestuur niet langer weet hoe ze de situatie onder controle kunnen houden. Hun laatste redmiddel is het vernietigen van de stad en al haar inwoners door het inzetten van een zogenaamde cohesieontbinder, die ervoor zal zorgen dat alle materie, zowel mensen al bouwwerken, tot stof uit elkaar zal vallen. Uiteindelijk wordt dit middel ook ingezet en omdat Jozua en zijn geliefde, Hermine, zich op dat moment buiten de stad bevinden, zien zij de stad in de diepte zinken en tot stof vergaan (p.269).

Hieruit blijkt denk ik zowel de kritiek van Dekker op de maatschappij van zijn tijd, maar ook zijn hoop. Dekker is klaarblijkelijk bang voor de mechanisering van de wereld, waarbij machines de arbeid van mensen overnemen. Slechts enkelen kunnen dan nog de baas zijn van de machines (in het verhaal de Denkers), de rest zal tot slaaf verworden. Toch spreekt er enige hoop uit het einde van zijn verhaal: de mens zal uiteindelijk een manier vinden om de macht weer naar zichzelf toe te trekken.

### **3.2. Als dit zo doorgaat**

*“Omdat ik slecht op mijn handen kan zitten als de stoel in de fik staat, borrelde er onlangs een wild plan bij me op, waarvan dit boek het resultaat is.” (Hulst, 2017, p. 7)* De eerste zin van het boek *Als dit zo doorgaat* schept een weinig positief beeld over de samenleving waarin het boek tot stand is gekomen. Een eerste aanwijzing

dat ook dit boek een dystopisch karakter zou hebben. Het boek is een verzameling korte verhalen van meer dan 20 auteurs die zich uitspreken over de wereld die wij aan het bouwen zijn.

Het boek trapt af met het verhaal 'Voor de zondeval' van Nelleke Noordervliet. Een angstaanjagend wereldbeeld waarin niemand veilig is voor het strenge regime van de protector, wordt geschetst. Een verhaal waarin mensen worden onderdrukt, maar nog wel resten van verzet te zien zijn. Het hoofdpersonage is in een innerlijke tweestrijd over wat goed en fout is verwickeld.

*We leven in een postrevolutionaire tijd. En de verkeerde kant heeft gewonnen,' zegt Max.*

*'De winnaar heeft altijd gelijk.'*

*'Dat is een fatalistisch en fataal cliché.'*

*We staan tegenover elkaar. Ik zie zijn littekens en zijn angst. Hij is helemaal niet zeker van me. Ik ben niet zeker van mezelf. Ik wil huilen of gillen om de spanning op te lossen die hij heeft binnengebracht. Ik draai me om, blind en doof omdat het vanbinnen raast, en zet de televisie aan. Vanwege het late uur is er een licht-erotische spelshow met veel dubbelzinnige grappen en blote tieten. Er zijn geen verliezers. Ik haal diep adem. En nog een keer. Dwing me tot rust. (p.16)*

In *De neuzen van onze laarzen* van Walter van den Berg trekken knokploegen erop uit om moslims en deugmensen aan te pakken. Centraal in dit verhaal staat de haat van 'Meeuwen' (waarbij het moeilijk is een analogie met het logo van één van Neerlands grootste politieke partijen niet te maken) jegens moslims én mensen die



hun ideologie niet delen. Die laatste groep wordt in het verhaal deugmensen genoemd en wordt als zo mogelijk verwerpelijker ervaren dan moslims zelf.

*'Hell yes', zei Josje. 'Geef mij vandaag een stel deugmensen en ik proportioneel ze aan stukken.'*

*'Waar gaan we ze op controleren, Jos?'*

*'Op subversieve ideeën, man.'*

*'Hoe komen we erachter of ze subversieve ideeën hebben?'*

*'Die rammen we er met een stalen pijp uit!'* (Van den Berg, 2017, p. 35)

Daarnaast is er de onverschilligheid, zelfs de steun, van de autoriteiten voor deze acties:

*De boa's bij de Poort lachten breed toen we aan kwamen lopen; het moest een machtig gezicht zijn geweest, al die gasten. Zo, zei er een, gaan jullie lekker pogrommen? Hij floot naar de boa die de slagboom bediende, en we gingen highfivend door de Poort* (Van den Berg, 2017, p. 36)

Ten slotte is er nog de passage waarin een vrouw wordt doodgeslagen terwijl ze in principe niets doet waardoor de Meeuwen volgens hun eigen maatstaven 'proportioneel geweld' kunnen gebruiken. De ik-figuur baalt vervolgens dat dat is gebeurd. Niet omdat hij het erg vindt dat de vrouw dood is, maar omdat hij bang is wat de anderen over de actie zullen denken. Uiteindelijk denkt hij slechts *'Het is er wel een minder'* (p. 40).

Een ander verhaal waarin het politieke landschap van de toekomst centraal staat, is het op het eerste oog humoristische verhaal van A.H.J. Dautzenberg. Hij stelde een bol.com CPNB Top 40 van het jaar 2027 samen. In zijn top 40 komen louter boeken van Nederlandse auteurs over puur Hollandse thema's ofwel ronduit racistische thema's voor. Zo bestaat de top drie uit *De Hollandse keuken*, *Hollands Glorie* en *Nederland, waterland*. Verderop zien we nog *Het vaderland getrouwe* en *De brandende boerka* voorkomen en voorspelt Dautzenberg dat we in 2027 lachend terugkijken op die malle klimaatdiscussies van nu.

Verdere verhalen beschrijven nog de ontvoering en vernedering van een politicus (*Dossier X*), het interview met de moordenaar van president Trump (*Interview met een moordenaar*) en de uitzetting van een Afrikaans gezin (*Afscheidsmusical*). In ieder van deze verhalen wordt een onrustig en geradicaliseerd politiek landschap getoond.

Ook in *De zaak 17/26* van Jamal Ouariachi is te lezen hoe de rechtsstaat is verbrokken tot een show en hoe het politieke landschap verder is gepolariseerd. Wederom valt de analogie met de Nederlandse politiek van nu niet te ontwijken. Daarnaast ontkomt de lezer niet aan de analogie met Mulisch' *De zaak 40/61*, waarin het proces tegen Nazi-kopstuk Adolf Eichmann wordt beschreven.

*Het is een voormalig overheidsgebouw waar de show plaatsvindt. Het proces, de show: die woorden zijn inwisselbaar geworden. Alles live uitgezonden, er wordt in de huiskamers gekeken met chips op schoot en bier binnen handbereik. Als er al wordt gekeken. Het is entertainment, maar de bedoeling is educatief: een waarschuwing voor de wereld, ja, haha, alsof de wereld nóg*

*een waarschuwing nodig heeft, alsof de vorige waarschuwingen ook maar iets hebben veranderd.*

*Zware beveiliging, ik moet me zes keer legitimeren, twee keer door detectiepoortjes, ten slotte onderga ik een bodyscan. Het is makkelijker om een vliegtuig op te blazen dan hier iets uit te richten.*

*De zaal is overvol, mensen zitten op de trappen, het is er heet. Nu herken ik Marokko weer. Als de beklaagde zijn entree maakt (er gaat een schijnwerper aan) is het eerst ijsig stil en dan valt er iemand flauw. Rumoer, chaos, Marokko.*

*De beklaagde is moeilijk herkenbaar. Die iconische peroxide-blonde kuif is van zijn hoofd geschoren.” (p. 166)*

#### **4. Kritiek**

In dit hoofdstuk zal eerst de kritiek worden besproken die C.R. 133 heeft gekregen, waarna de kritiek die naar aanleiding van *Als dit zo doorgaat* verscheen wordt besproken.

##### **4.1. C.R. 133**

Zoals in de methode al vermeld, zijn van C.R. 133 vijf recensies gevonden. Ik zal deze stuk voor stuk en in chronologische volgorde bespreken.

De eerste recensie verscheen op 25 november 1926 in *Het Vaderland* (Borel, 1926). *Het Vaderland* was een progressief-liberaal dagblad dat uitgroeide tot een van Nederlands meest gezaghebbende kranten (Braak, z.d.). Henri Borel<sup>1</sup> is in zijn recensie positief over het boek:

---

<sup>1</sup> Henri Borel (Dordrecht, 23 november 1869 – Den Haag, 21 augustus 1933) was naast criticus ook prozaschrijver. Bekende romans van zijn hand zijn *Het Jongentje* (1898) en *Het Zusje* (1900).

*Het is den schrijver volkomen gelukt, den lezer in deze wonderbare wereld van ten uitersten top gevoerde wetenschappelijke ontdekkingen en scheppingen te verplaatsen, en wie deze àl te fantastisch vindt, bedenke maar eens hoe fantastisch en onmogelijk indertijd Jules Verne's Nautilus uit 20,000 Mijlen onder zee leek, en hoe kort daarna niet alleen onderzeeërs onder de wateren voeren, maar ook vliegtuigen door de lucht vlogen.*

Het is hier voornamelijk de setting van Dekker die door Borel wordt geprezen. De lezer wordt door Dekker meegezogen in de wereld van de hoofdpersonen. Niet alleen de setting, maar het boek in zijn geheel komt goed op Borel over: *“Een hoogst interessant boek van fiction heeft Maurits Dekker geschreven, waarvan véél waarschijnlijk nog wel eens “truth” zal worden.”* Het verhaal wordt, met andere woorden, als erg realistisch ervaren.

Als deze recensie wordt afgezet tegen het categoriseringsmodel van Op de Beek (2013, p. 113), zal tot de volgende categorieën worden gekomen: zoals gezegd is Borel in zijn recensie positief over Dekkers stijl (aspect A). Borel benoemt dat het Dekker volledig is gelukt de lezer in de wereld van C.R. 133 te zuigen. Met andere woorden: de stijl van Dekker is realistisch (categorie A8). Daarnaast wordt het gehele boek (aspect K) als realistisch en goed ervaren (Categorieën K8 en K15).

Hoe anders is dat in de recensie van De Jong<sup>2</sup> (1926), krap twee weken later. De Jong was recensent bij *Het volk: dagblad voor de arbeiderspartij*. *Het volk* was de

---

<sup>2</sup> Adrianus Michiel de Jong was naast criticus zowel kinderboekenschrijver als prozaschrijver. Hij werd in 1888 geboren in een arm rooms arbeidersgezin uit Noord-Brabant en werd in 1943 in Blaricum vermoord. Zijn vroegere kritieken stonden bekend om hun principiële standpunten.

partijkrant van de SDAP, en daarmee dus een socialistische krant. Deze van *Het vaderland* verschillende achtergrond is te merken in de toon van de recensie:

*Laten wij beginnen met ons te verheugen, dat een romanschrijver van onmiskenbaar talent zich een gegeven kiest buiten het gewone, afgesabbelde en doodgeschreven genre. Dat hij poogt een groots beeld te ontwerpen van een noodlottig gebeuren, ver buiten de realiteit van het alledagsleven en zijn fantasie de vrije teugel laat om ons een tragedie voor ogen te zetten van afmetingen als wij niet gewoon zijn. Dat hij zoekt naar grote, dramatische conflicten buiten het persoonlijke leven van een paar meer of minder interessante individuen, conflicten worstelend in het samenleven der mensheid en haar historische ontwikkeling.*

*Maar...*

*Als wij dit waarderend hebben overwogen, zitten wij ten slotte toch nog teleurgesteld voor een mislukte poging. Omdat de fantasie van Maurits Dekker niet toereikend is gebleken tot het scheppen van een beeld, dat aangrijpt door een dringende overtuigingsmacht, omdat daardoor zijn beeld van onwerkelijkheid niet werkelijk wil worden voor de ogen van onze inderdaad toch willige fantasie.*

En later:

*Hier schoot het dramaties talent van Maurits Dekker te kort. De psychologie van deze dertigste- of veertigste-eeuwer heeft niets toekomstigs, niets wat een*

*vrij oninteressante, gebrekkig ontwikkelde aarzelaar van onze dagen niet precies zo heeft.*

Al met al wordt Maurits Dekker niet of nauwelijks gespaard door De Jong. Waarom dat is, blijkt ook uit de recensie. De recensent schrijft alsof hij het boek als een aanval op zijn persoon ervaart:

*Het is het goed recht van een fantaserend kunstenaar deze gruweldroom in een kunstwerk te materialiseren zonder rekening te houden met de tendenzen van een steeds machtiger wordende socialistische arbeidersbeweging.*

Het lijkt in bovenstaand citaat alsof De Jong vindt dat Dekker te weinig rekening heeft gehouden met de ontwikkelingen in de rechten die de arbeiders begin twintigste eeuw druk aan het verwerven waren. Het schijnt De Jong onwaarschijnlijk dat de arbeiders die rechten ooit nog zullen opgeven. Dit alles zorgt ervoor dat “*van welke zijde men dit boek ook nadert, het [...] aan alle kanten een mislukking [is].*”

Wanneer deze recensie wordt bekeken in het licht van het in de methode genoemde categoriseringsmodel (Op de Beek, 2013, p.113), is er één positieve categorisering te maken. In de categorieën G5 (literaire eigenschappen van de thematiek), G12 (politiek-maatschappelijke eigenschappen van de thematiek) en G14 (originaliteit van de thematiek), wordt Dekker door De Jong geprezen. Ook wordt Dekker zelf geprezen als romanschrijver van onmiskenbaar talent (J15). Echter wordt het plot niet als realistisch ervaren (D8), omdat het op geen enkele manier rekening houdt met de beweging van het steeds machtiger wordende socialisme (D12).

Ook op 4 december 1926 verscheen een recensie over *C.R. 133* in *De Indische Courant* (François<sup>3</sup>, 1926). Deze recensent schaart zich achter De Jong:

*Het is bijna ondenkbaar, dat uit den toestand van nu, waarin de arbeiders in alle opzichten een klasse vormen, waarmede rekening moet worden gehouden, zij in de toekomst weer zouden terugvallen tot zoo'n toestand van slavernij, als de schrijver zich dien denkt.*

Waarin de *Indische Courant* echter milder is, zijn de literaire kwaliteiten van Maurits Dekker. Zo schrijft François: “*U ziet, schrijven kan de heer Dekker wel,*” om af te sluiten met: “*Geen mooi boek, geen roman, maar toch wel interessant.*”

François refereert in 1930 wederom aan *C.R. 133* in een recensie van een nieuw boek van Dekker: *Zijn Wereld* (François, 1930). In die recensie schrijft hij dat *Zijn Wereld* teleurstelt na *C.R. 133*, waarin Dekker blijkt geeft van “*een waarlijk niet alledaagsche fantasie*”. Opvallend daarbij is dat François zes jaar na zijn eerdere recensie een wat mildere toon gebruikt.

Het laatste artikel waarin *C.R. 133* wordt genoemd, is er één uit *De Gooi- en Eemlander* van 16 juni 1932. Ook dit is een recensie over een ander boek waar *C.R. 133* zijdelings in genoemd wordt. Eveneens wordt in deze recensie voornamelijk gesproken over het vernuft waarmee Dekker schrijft:

*Toch waren in die vroegere werken reeds vele prijzenswaardige kwaliteiten op te merken geweest: de toekomstroman “C.R. 133” had verschillende*

---

<sup>3</sup> J.H. Francois is naast criticus eveneens prozaschrijver en werd hij bekend met o.a. *Levensleed*, *Het Masker* en *Anders* (hij schreef deze boeken onder het pseudoniem Charley van Heezen. Daarnaast was hij actief als pionier van de homo-emancipatie.

*merkwaardige bladzijden, welke getuigden van een scherp vernuft en een sterk verbeeldingsleven (...)*

Ook François' recensies kunnen in het categoriseringsschema worden ingedeeld. De stijl van Dekker wordt als goed ervaren ('*Schrijven kan de heer Dekker wel*') (categorie A15), maar het plot als onrealistisch (D8) en politiek-maatschappelijk sluit het volgens François niet aan bij de situatie van die tijd (D12). Het geheel was interessant, maar niet mooi (K5/K15).

In de besproken recensies zijn frasen gevonden die onder te verdelen zijn in 10 coderingen. 7 coderingen werden éénmaal gevonden en 3 tweemaal. In tabel 1 (zie pagina 24) is het overzicht te vinden. Wanneer wordt gekeken naar de eigenschappen, zonder daarbij het aspect mee te nemen, is een andere verdeling te vinden. Zie daarvoor tabel 2 (p.24). Uit tabel 2 blijkt dat voornamelijk de eigenschappen 8, 12 en 15 (respectievelijk geloofwaardigheid, politiek-maatschappelijke eigenschappen en overig) worden behandeld.

In de volgende paragraaf zullen de kritieken die verschenen naar aanleiding van de toekomstverhalenbundel *Als dit zo doorgaat* op dezelfde manier worden besproken. Daarna zal worden gekeken of er verschillen zijn in de categorieën en eigenschappen die in de tabellen naar voren komen.



Tabel 1: aantallen coderingen

Codering	Aantal keer gevonden
A8	1
A15	1
D8	2
D12	2
G12	1
G14	1
J15	1
K5	1
K8	1
K15	2

Tabel 2: aantallen eigenschappen

Eigenschap	Aantal keer gevonden
5	1
8	4
12	3
14	1
15	4

#### **4.2. Als dit zo doorgaat**

Zoals gezegd zijn van dit boek tal van recensies te vinden. Dit komt mede door het ontstaan van de amateurkritiek. Iedere lezer is tegenwoordig ook criticus en heeft toegang tot verscheidene platformen waarop meningen gedeeld kunnen worden. Ik zal proberen een balans te vinden tussen recensies van amateurcritici en professionele critici en de media waarop de recensies zijn verschenen.

Daarbij zal worden begonnen met een ‘klassieke’ recensie: één uit een Nederlandse krant. Thomas de Veen (2017) is in het *NRC* lovend over de bundel. Hij prijst daarbij zowel de verhalen als de auteurs. Daarnaast staat De Veen stil bij de actualiteit van de bundel. Zoals hij zelf ook zegt: deze verhalen doen ertoe.

*Brandend actuele verhalen, maar het zijn ook goede verhalen – om inhoudelijke én stilistische redenen. Ze zijn goed opgebouwd en goed geschreven, altijd doordacht en soms dubbelzinnig, en profetisch maar overtuigend. Tegenvallers zijn er, daar ontkom je bij zo'n project niet aan, maar die zijn op één hand te tellen. Dat is een behoorlijk verheugende score. Bovendien maken de hoogtepunten veel meer indruk, ook dankzij de verscheidenheid van hun inhoud.*

*'Literatuur kan simultaan hyperactueel zijn en de tijd overstijgen', schrijft Hulst. Dat blijkt andermaal waar: deze fictie doet ertoe, nu en straks. Het is te hopen dat dit zeer geslaagde wilde idee zo snel mogelijk navolging krijgt.*

Echter, waar De Veen niet bij stilstaat, is of hij het toekomstperspectief dat Hulst en consorten schetsen ook realistisch vindt. Hoewel hij aangeeft dat de fictie ertoe doet, geeft hij niet specifiek aan of het perspectief niet ietwas té zwartgallig is, of juist te rooskleurig. Wel kunnen we eruit opmaken dat Van Veen de bundel als actueel ziet.

Coderend zou de kritiek van De Veen zijn te vatten in A15 (goede stijl), D8 (realistische plots) D15 (goed plot), B2 (samenhang) en K12 (politiek-maatschappelijke eigenschappen). Veen noemt het boek zowel inhoudelijk als stilistisch goed (A15, D15) en vind de samenhang van de verhalen, op een uitglifier na, profetisch en overtuigend (D8, B2, K12).

Het onafhankelijke Belgische weekblad *Humo* postte op zijn website een recensie waar *Als dit zo doorgaat* 2,5 van de 5 sterren krijgt (*Humo*, 2017). Een

matige voldoende dus. Toch ligt dit niet aan de verhalen, die volgens *Humo* stilistisch en kwalitatief hoogstaand zijn:

*Conclusie? Vier sterren voor de kwaliteit van de gebundelde verhalen. Eentje voor de manier waarop ze verzameld werden. In een democratisch systeem geeft dat tweeënhalve als eindresultaat. Maar volgens Hulst is het met heel die democratie binnenkort toch afgelopen.*

Het is opvallend dat *Humo* in deze recensie met geen woord rept over de geloofwaardigheid van de verhalen, maar puur op de technische kwaliteit let. Dat geeft voor wat betreft de codering het volgende: kwaliteit van de verhalen is goed (K5, K15), maar het geheel wordt als slordig samengesteld ervaren (L1, L2, L5, L15)

Amateurrecensent Marcia van der Zwan (2017) is, net als haar hierboven genoemde professionele collega's, ook erg positief over het boek. Wederom valt alleen wel op dat een echte onderbouwing lijkt uit te blijven:

*Als dit zo doorgaat bespreekt een veelvoud aan actuele thema's, waarvan diversiteit een belangrijk onderdeel is. Van #blacklivesmatter in het verhaal 'Een glimp van wie je zou kunnen zijn' tot de walgelijk realistisch beschreven moslimhaat in 'De neuzen van onze laarzen'. Walter van den Berg neemt je in dit laatstgenoemde verhaal mee op raid in Amsterdam. Het gaat er niet al te netjes aan toe. Ook de vluchtelingenproblematiek steekt haar kop boven het maaiveld in 'Businessmodel', een schrijnend verhaal over twee jongen kinderen die vluchten via een boot.*

Wederom wordt over de geloofwaardigheid of over het realisme van de verhalen weinig tot niet gesproken. De verhalen zijn goed, maar baren nog weinig zorgen. Waar de insteek van Auke Hulst was om mensen aan het denken te zetten over onze koers, lijkt dat niet te gebeuren in de tot nu toe besproken recensies.

Ook met de betrekking tot de codering brengt dit problemen met zich mee. De passage 'walgelijk realistisch' zou met betrekking tot A4 (realistische stijl) als een positieve waardering kunnen gelden. Verder beperkt Van der Zwan zich tot een inhoudelijke beschrijving van verhalen.

Recensenten lijken zich, meer dan de recensenten van *C.R. 133*, over het algemeen tot een loutere bespreking van de inhoud van de verhalen te beperken. De oordeelsvorming wordt aan de lezers zelf overgelaten, daar gaat men niet of nauwelijks op in:

*Het resultaat is Als dit zo doorgaat, vierentwintig pregnante verhalen die samen een van de beste bundels vormen die we ooit mochten lezen. Dat heeft natuurlijk veel met de variatie van de bundel te maken. Iedere schrijver heeft zijn stem. Wanneer je die vijftien keer na elkaar hoort, gaat die natuurlijk vlug vervelen. Hier krijgen we vierentwintig stemmen die iedere keer weer fris klinken. Bovendien blijkt iedere schrijver zijn eigen insteek te hebben. Er zijn zachtmoedige verhalen, zoals dat van Nelleke Noordervliet waarin een zangeres bezoek krijgt van een vriend die ze al lang niet meer gezien heeft. Hij wordt gezocht door het regime, terwijl zij een favoriete is van de dictator. Maar is dat wel zo? Was hij niet naar haar gestuurd om haar regimetrouw te testen, vraagt ze zich nadien af. (Verplancke, 2017)*

Toch zijn er wel blogs te vinden waarin nader wordt ingegaan op de geloofwaardigheid van de toekomstvisies van Hulst en co:

*Al bij al zou ik deze verhalenbundel toch wel aanraden, alleen al omdat het een eye-opener is en de schrijvers ieder op hun eigen manier de hedendaagse problemen doorgetrokken hebben naar toekomstige scenario's die niet eens zo ongeloofwaardig zijn, in tegendeel. (...) Alleen... zoals goede schrijvers nu eenmaal kunnen en moeten: de kans is groot dat je van hun toekomstbeeld een tijdje wakker ligt. (Hartman, 2017)*

Deze amateur-recensie geeft de algehele kritiek rond *Als dit zo doorgaat* naar mijn mening goed weer. De critici zijn lovend in hun oordeel, maar spreken zich weinig uit over de politieke consequenties die uit de verhalen getrokken moeten worden. Vaak blijven kritieken beperkt tot een opsomming van de feiten en geven zij slechts een heel beperkt inzicht in de mening van de criticus. Het lijkt alsof de critici niet in de baan van de lezer willen gaan staan, maar ruimte willen laten voor de eigen visie van lezers.

Verplancke bejubelt in bovenstaande kritieken de originaliteit van de 24 verschillende stemmen (B14, I14) en Hartman richt zich tot de geloofwaardigheid van de scenario's (D8).

Wanneer de coderingen van de kritieken op *Als dit zo doorgaat* in een tabel worden gezet, lijdt dat tot de volgende twee tabellen. Wederom is in tabel 3 de aantallen coderingen te vinden en in tabel 4 de aantallen eigenschappen (zie pagina 29). Uit die tabellen blijkt ook weer dat ook bij de recensies *Als dit zo doorgaat* de beoordeling 'goed' het populairst is (4 van de 15, oftewel 26%). Daarnaast komen de

eigenschappen 1, 2 en 4 (respectievelijk efficiëntie, samenhang en levendigheid) bij  
*Als dit zo doorgaat* wel voor, terwijl die in de kritieken op *C.R. 133* niet voorkwamen.

Tabel 3: aantallen codering

<u>Codering</u>	<u>Aantal keer gevonden</u>
A4	1
A15	1
B2	1
B14	1
D8	2
D15	1
I14	1
K5	1
K12	1
K15	1
L1	1
L2	1
L5	1
L15	1

Tabel 4: aantallen eigenschappen

<u>Eigenschappen</u>	<u>Aantal</u>
1	1
2	2
4	1
5	2
8	2
12	1
14	2
15	4

## **5. Conclusie**

In dit bachelorwerkstuk is geprobeerd een beeld te schetsen over de receptie van twee boeken uit twee verschillende tijdperken: *C.R. 133* uit 1926 en *Als dit zo doorgaat* uit 2017. Dit is gedaan aan de hand van de hoofdvraag: *In hoeverre zijn er parallellen te ontdekken tussen de receptie van het 20<sup>e</sup>-eeuwse C.R. 133 en het 21<sup>e</sup>-eeuwse Als dit zo doorgaat?* Hiertoe zijn voor ieder boek 5 recensies bekeken en is onderzocht hoe deze recensenten ingaan op zowel de inhoud van het boek als de kwaliteit ervan. Daarnaast was belangrijk hoe de recensenten zelf tegen de in de toekomstverhalen genoemde gebeurtenissen aankeken.

De recensenten zijn te verdelen in grofweg twee categorieën: de professionele critici en de amateurcritici. Bij het boek *C.R. 133* was alleen sprake van professionele kritiek, omdat er ten tijde van verschijnen nog geen podium was voor amateurkritiek. Dit is jammer, omdat er op het gebied van de amateurcritici dus geen vergelijk kan worden gemaakt. De critici van *C.R. 133* waren gemengd positief over het verhaal. Opvallend daarbij was dat politieke kleur een rol leek te spelen voor wat betreft de geloofwaardigheid van het verhaal. Aan de ene kant zag de progressief-liberale krant *Het vaderland* in de voorspellingen van Dekker een onheilspellend realistische toekomstvisie (Borel, 1926). Aan de ander kant kon de socialistische krant *Het volk* niet voorbij aan de schijnbare minachting van Dekker voor de arbeiders aan de dag zou leggen (De Jong, 1926).

De hierboven genoemde politieke kleur die bij *C.R. 133* nog zo duidelijk te vinden was, bleek bij *Als dit zo doorgaat* nauwelijks van toepassing. De hier besproken critici bleken zich voornamelijk tot de verhalen binnen de bundel te beperken en hun oordeel te geven over de (literaire, stilistische) kwaliteit ervan. Daarnaast waagden de recensenten zich amper aan een strikt persoonlijke mening.

De lezer werd daarbij vrij gelaten een geheel eigen mening over de verhalen en hun waarschijnlijkheid te vormen.

Over die waarschijnlijkheid laten de critici zich nog maar weinig uit. Slechts één recensent sprak zich duidelijk uit over de geloofwaardigheid van de verhalen en gaf toe soms wakker te liggen van de in *Als dit zo doorgaat* geschetste toekomstvisies.

Al met al zijn er derhalve weinig parallellen te vinden in de receptie van beide boeken. De recensenten bij beide boeken gaan in op de geloofwaardigheid van de verhalen, maar verder zijn veel verschillen te ontdekken in de kritieken. Dit is ook te zien in de coderingen die van de kritieken zijn gemaakt. In de kritieken uit de 21<sup>e</sup> eeuw is een grotere verscheidenheid van onderwerpen die aan bod komen te zien.

Desondanks is ook te zien dat de recensies in de 21<sup>e</sup> eeuw vaak niet meer zijn dan korte samenvattingen. Aan een beargumenteerd oordeel over de stilistische en inhoudelijke eigenschappen van verhalen komt men niet meer. Men lijkt terughoudend een oordeel te vellen en lijken het aan lezers zelf te laten een mening te vormen over het boek.



## 6. Bronnenlijst

Bennett, A. (2005). The 'Death' of the Author. In: The author. (pp. 9-28) London/New York: Routledge.

Borel, H. (1926, 25 november). Nieuwe uitgaven. *Het Vaderland*. (p. 3).  
Geraadpleegd op Delpher op 17-05-2019,  
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010010648:mpeg21:a0223>.

Braak, M. ter. (z.d.). Het Vaderland. [Blog]. Geraadpleegd op 17-05-2018 van  
[http://www.mennoterbraak.nl/artikelen/artikel.php?artikel\\_id=Het%20Vaderland](http://www.mennoterbraak.nl/artikelen/artikel.php?artikel_id=Het%20Vaderland)

Dekker, M. (1926). *C.R. 133: Een toekomstroman*. 's-Gravenhage: H.P. Leopold.

Foucault, M. (2001). Wat is een auteur? In B. van Heusden, W. Steffelaar & P. Zeeman (eds.), *Tekstboek Literaire cultuur*. (pp.258 –277) Nijmegen: SUN.

François, J.H. (1926, 4 november). Boeken. *De Indische courant*. Geraadpleegd op Delpher op 17-05-2019,  
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010278249:mpeg21:a0149>

François, J.H. (1930, 19 april). Boeken. *De Indische courant*. Geraadpleegd op

Delpher op 17-05-2019,

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010279250:mpeg21:a0216>

Gibson, W. (1950). Authors, Speakers, Readers, and Mock Readers. *College English*, 11 (5), p. 265-269.

Gooi- en Eemlander. (1932, 18 juni). Nieuwe Uitgaven. Geraadpleegd op Delpher op 17-05-2019, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011170544:mpeg21:a0154>

Hartman, M. (2017, 23 april). Review: Als dit zo doorgaat (Let's make literature great again, with all the best words!) – diverse auteurs. [Blog]. Geraadpleegd op 29-05-2019 van <http://hartmanmel.blogspot.com/2017/04/review-als-dit-zo-doorgaat-lets-make.html>.

Hulst, A. (Red.) (2017). *Als dit zo doorgaat: Let's make literature great again, with all the best words!* Amsterdam: Ambo | Anthos

Herman, L. & Vervaeck, B. (2009). *Vertelduivels: Handboek verhaalanalyse*. Nijmegen: Vantilt.

Humo (2017, 11 april). Auke Hulst e.a. – Als dit zo doorgaat. Geraadpleegd op 19-05-2019 van <https://www.humo.be/boekreviews/376855/auke-hulst-e-a-als-dit-zo-doorgaat>

Jong, A.M. de. (1926, 4 december). Letterkundige kroniek. *Het volk: dagblad voor de arbeiderspartij*. Geraadpleegd op Delfher op 17-05-2019, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011083867:mpeg21:a0183>

Joosten, J. (2008). *Misbaar. Hoe literatuur wordt*. Nijmegen: Vantilt.

Mulisch, H. (1972). *De toekomst van gisteren: Een protocol van een schrijverij*. Amsterdam: De Bezige Bij.

Op de Beek, E. (2013). *Een literair fenomeen van de eerst orde. Evaluaties in de Nederlandse literaire dagbladkritiek, 1955-2005: Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse* (proefschrift). Geraadpleegd van <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/120595/120595.pdf>

Rees, C.J. van, & Dorleijn, G.J. (1993). *De impact van literatuuropvattingen in het literaire veld. Aandachtsgebied literaire opvattingen van de Stichting Literatuurwetenschap*. Den Haag: Stichting Literatuurwetenschap.

Rock, J., Franssen, G., & Essink, F. (Reds.) (2013). *Literatuur in de wereld: handboek moderne letterkunde*. Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.

Veen, T. de. (2017, 17 maart). Hier klopt de polsslag van de tijd. *NRC*. Geraadpleegd op 19-05-2018 van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/03/17/hier-klopt-de-polsslag-van-de-tijd-7412334-a1550687>.

Verplancke, M. (2017, 14 april). Als dit zo doorgaat: 24 korte verhalen na de verkiezing van Donald Trump. [Blog]. Geraadpleegd op 20-05-2019 van <https://deleesclubvanalles.nl/book-review/als-zo-doorgaat/>